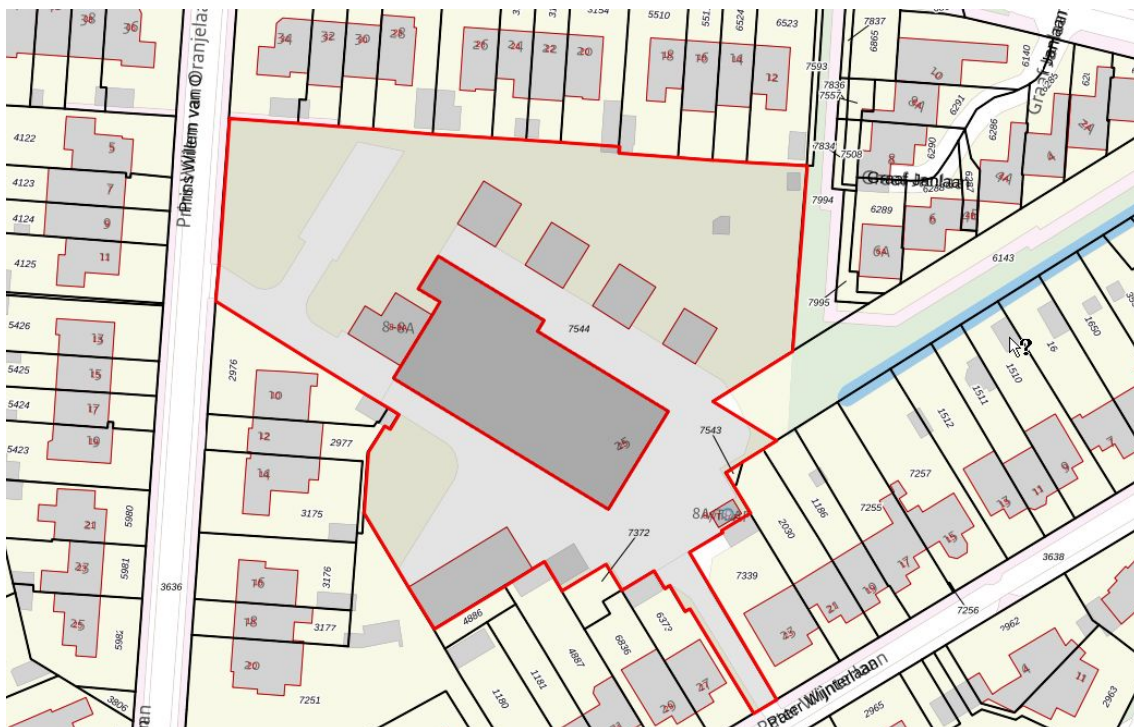

Behandeld door
Thijs Roon, van
035 207 0000
monumenten@gooisemerén.nl

Datum 05-09-2024
Monumentnummer N-A005
Ons kenmerk 695646
Pagina **1** van **23**

Naam	Elektriciteitscentrale Naarden
Monumentnummer	N-A005
Adres	Prins Willem van Oranjelaan 8-8A-8B, 25 1412 GK Naarden
Datering	1899
Architect	Marius A. Poel (Zaandam 1867 - Blaricum 1931)
Typologie	50 Kv Schakelstation en woningen (huidig) voormalige Elektriciteitscentrale in opdracht van de Hollandsche Electriciteits Maatschappij (HEM)
Onderzoeker	Jozanneke Clarijs in opdracht van gemeente Goise Meren, september 2023.

ELEKTRICITEITSCENTRALE - PRINS WILLEM VAN ORANJELAAN 8-8A-8B IN NAARDEN

Omvang bescherming

De bescherming omvat de ELEKTRICITEITSCENTRALE, bestaande uit de gebouwdelen die samen Prins Willem van Oranjelaan 8-8A-8B vormen. Dit zijn de voormalige dienstwoning en de aaneengeschakelde fabriekshallen. De bescherming richt zich op het exterieur, namelijk de buitenmuren en de daken. Het interieur is voor de bescherming van ondergeschikt belang.

Uitsluitel van bescherming

De vrijstaande bijgebouwen op het perceel vallen buiten de bescherming. Voor de fabriekshallen geldt dat de jongste bouwlagen (medio 1930 en later) beschikbaar blijven voor inpassing van nieuwe energievoorzieningen. Aanpassingen voor de toekomstige energievoorziening horen bij het te willen behouden verhaal van het pand en zijn hier toegestaan.

Historie

De elektriciteitscentrale werd gebouwd op bijna 800 m ten zuiden van de historische vesting van Naarden. De redenen hiervoor waren dat binnen de vesting onvoldoende plaats was; en men geen toestemming kreeg om in de Verboden Kringen te bouwen, de zones rond de vesting die zoveel mogelijk vrijgehouden werden van bebouwing. De centrale verrees tussen de spoorlijn Amsterdam - Hilversum enerzijds en de Bussumervaart met de oude verbindingsweg naar Bussum anderzijds. Dit gebied maakte deel uit van de afzandingen rond Naarden: zand werd afgegraven om het schootsveld te verbeteren en om inundatie mogelijk te maken. Via sloten werd het zand afgevoerd. De langwerpige percelen tussen de zanderijsloten lagen in een v-vormige structuur evenwijdig aan de vesting. Ze waren sinds het einde van de achttiende eeuw voornamelijk in gebruik als kwekerijen. Eind negentiende eeuw - begin twintigste eeuw werd hier de woonwijk Koningin Wilhelminapark aangelegd.

Vanaf omstreeks 1880 werden in Nederland kleine elektrische installaties aangelegd voor het verlichten van één enkel gebouw, gevolgd door de bouw van elektriciteitscentrales voor het leveren van stroom aan meerdere gebouwen en wijken. De eerste werd in Rotterdam in 1883 geopend. Naarden was in 1899 één van de eerste gemeenten met een elektrisch verlichtingsnet en de eerste in het Gooi met een elektriciteitscentrale voor openbare doeleinden (drie maanden later volgde die in Hilversum). De bouw startte op 20 maart 1899. Op 29 september 's avonds datzelfde jaar stelde burgemeester Wesseling de centrale in werking. Net als in veel andere Nederlandse plaatsen ontstond de elektriciteitscentrale uit een particulier initiatief: de concessieaanvraag en het ontwerp werden verzorgd door een technisch bureau, waarna de exploitatie werd overgedragen aan een werkmaatschappij. Op 1 februari 1898 gunde de gemeente Naarden een concessie voor de aanleg van een elektriciteitscentrale en een leidingnet aan de firma Geveke & Co te Amsterdam. Op 18 maart 1899 ging deze concessie over op de eerder dat jaar opgerichte Hollandsche Electriciteits Maatschappij te Amsterdam (HEM), waarvan de heer Geveke directeur was. Dit waren dezelfde partijen die ook de elektriciteitscentrale in Hilversum ontwierpen en exploiteerden.

In 1911 vormde de HEM een nieuwe combinatie met de Heemaf in Hengelo. De HEM werd in 1917-1918 opgekocht door het Provinciaal Electriciteitsbedrijf van Noord-Holland (PEN). Het PEN was in 1917 opgericht om een centralisatie en schaalvergroting in de elektriciteitsvoorziening te realiseren die nodig werden

geacht voor een doelmatige en economische stroomlevering. Het PEN produceerde en transporteerde elektriciteit voor de gehele provincie met uitzondering van Amsterdam en enkele randgemeenten. De distributie binnen Naarden geschiedde nog lokaal; in 1920 werd hiertoe een Gemeentelijk Elektriciteits Bedrijf opgericht. Ook dit bedrijf werd in 1957 overgenomen door het PEN.

De elektriciteitscentrale werd ontworpen door architect Marius Poel uit Haarlem en gebouwd door aannemer Van Vendeloo uit Velsen. Het bovengrondse kabelnet en de armaturen voor de straatverlichting werden aangelegd door firma Geveke & Co. De architect Marius A. Poel (Zaandam 1867 - Blaricum 1931) was achtereenvolgens werkzaam in Haarlem, Hilversum en Apeldoorn. Hij ontwierp onder meer woningen, villa's en een school. Zijn bekendste werk was de aula van het eerste Nederlandse crematorium Westerveld in Driehuis uit 1913.

De elektriciteitscentrale was een centraalstation. Het was een kleine gelijkstroomcentrale van 40 kW. De elektriciteit werd opgewekt met twee stoommachines die dynamomachines aandreven. De dynamo's leverden de elektriciteit aan een accumulatorenbatterij die, al dan niet samen met de dynamo's, stroom afgaf aan het distributienet. Alle leidingen van dit net liepen bovengronds via draden aan houten palen, dit in tegenstelling tot de meeste andere plaatsen waar de elektriciteitsleidingen ondergronds lagen. De stroom werd eerst naar een hulp punt geleid en van daaruit verder verspreid. Dit hulp punt was het raadhuis: aan de gevel was een groot aantal draden met porseleinen isolatoren bevestigd.

De stroom werd gebruikt voor de openbare straatverlichting in de gehele vesting en het Koningin Wilhelminapark. Ook was het de bedoeling om verlichting bij particulieren te verzorgen. Op de centrale waren eind 1899 247 gloeilampen, zes booglampen (een type elektrische lamp met een zeer sterke, heldere lichtopbrengst) en één motor van 3 pk aangesloten. Al in het oprichtingsjaar werd het eerste bedrijf aangesloten op het elektriciteitsnet: slachterij J. Wansink. In 1900 werd het raadhuis voorzien van elektrische verlichting. Het leveringsgebied breidde zich vanaf 1912 uit met andere Gooise gemeenten, waaronder Bussum, en enkele plaatsen in de provincie Utrecht, zoals Amersfoort.

Al in 1903 werd de capaciteit uitgebreid met 50 kW, mede ter bevordering van een regelmatige en ongestoorde stroomlevering. Ook daarna werd de capaciteit verder vergroot vanwege de toename van het aantal gebruikers en van hun verbruik. Omstreeks 1908 werd het hulp punt aan het raadhuis overgenomen door een transformatorzuil in de Wijde Marktstraat. Deze zuil werd in 1913 alweer verplaatst. In de jaren daarna werden de bovengrondse kabels vervangen door een ondergronds leidingnet.

In 1912 werd de gelijkstroomcentrale omgebouwd tot een draaistroomcentrale (wisselstroom), wat een betere distributie en uitbreiding van het afzetgebied mogelijk maakte. De dynamo's leverden hun stroom nu af aan een hoogspanningsnet van 10 kV. Dat transporteerde de stroom naar transformatoren die de spanning omzetten in laagspanning van 6 kV / 380 V.

Vanaf 1919 werden de elektriciteitsnetten in Noord-Holland gekoppeld en de elektriciteitsproductie gecentraliseerd. De centrale in Naarden kreeg vanaf 1923 stroom van de centralen in Amsterdam en vanaf 1954 van die in Velsen. Daartoe werd in 1920-1923 een 50 kV schakelstation in het gebouw geïnstalleerd: een transformator zette de hoogspanning van 50 kV om in laagspanning van 10 kV, die via het leidingnet van het Gemeentelijk Elektriciteits Bedrijf verder werd verspreid. Naarden behoorde hiermee tot de vroegste 50 kV-schakelstations in Nederland. Tegelijkertijd werd het 10 kV-net uitgebreid met nieuwe kabels en transformatorstations. De centrale diende nog enige tijd als reservecentrale met twee turbogeneratoren van 500 en 2500 kW voor als het elektriciteitsnet zwaar werd belast.

Bouwhistorie

De elektriciteitscentrale uit 1899 werd vormgegeven in een sobere architectuurstijl, met lichte invloeden van de Jugendstil, de chaletstijl en het rationalisme. Het gebouw kenmerkte zich door eenduidige volumes met zadeldaken, bakstenen gevels, spekbanden van groen geglaazuurde bakstenen, ontlastingsbogen met siermetselwerk, houten geveltoppen, tuiles du nord, roedenverdeelde ramen en steunberen bij de machinekamer en het ketelhuis.

De centrale bestond uit drie bouwdelen. In het noordwestelijke bouwdeel bevonden zich een kantoor, toilet, wasplaats en accumulatorenbatterij. Waarschijnlijk was er vanaf het begin een bovenwoning. Tegen de noordwestgevel stond een bergplaats voor zwavelzuur. In het middelste bouwdeel was een machinekamer met het schakelbord, evenals een magazijn met diverse machinematerialen en benodigdheden voor de elektrische installaties; en een werkplaats voor het repareren van defecte machine-onderdelen. Aan de zuidoostzijde stond het ketelhuis. Ernaast stond een schoorsteen van 28 m hoog.

De accuruimte, de machinekamer en het ketelhuis hadden tegel- of klinkervloeren en gepleisterde wanden. Het schakelbord als besturings- en controlepaneel was afgewerkt met platen (vermoedelijk marmer) en had ter decoratie bovenop een beschilderd paneel.

Na de bouw in 1899 is de elektriciteitscentrale dikwijls verbouwd en aangepast aan het gebruik als centrale of schakelstation. In 1903 werden het magazijn en de werkplaats (in pandig) weggebroken ten behoeve van een dynamo. In het ketelhuis plaatste men een motor en een generator. In 1911 werd de schoorsteen gesloopt en verrees tegen de zuidoostgevel een hoog ketelhuis en een kolenbunker. Twee jaar later werd aan de noordoostzijde de machinekamer uitgebreid; en aan de zuidoostzijde een wagenloods, onderw. inrichting en een nieuwe schoorsteen toegevoegd. In 1916 volgde de bouw van een ketelhuis in de oksel van het ketelhuis uit 1911 en de machinekamer uit 1913. De wijzigingen uit 1911-1916 werden ontworpen door architectenbureau Van der Goot & Kruisweg uit Bussum. In 1921-1923 werd de machinekamer deels verbouwd tot 50 kV schakelstation. In 1924, 1928, 1932, 1933, 1964 en 1980 volgden wederom (grotendeels in pandige) aanpassingen van de machinekamer. Het interieur had onder andere entresols en tegellambriseringen. Tevens werd in 1928 op de noordhoek een aanbouw opgetrokken voor een dubbele draaitransformator.

In 1931 werden het ketelhuis uit 1911 en 1916, de wagenloods, de onderw. inrichting en de schoorsteen gesloopt en verrees op die plek een 50 kV schakelstation. Dit werd vormgegeven in de architectuurstijl van het zakelijk expressionisme. Kenmerkend waren de orthogonale volumes en vormen; bakstenen gevels; vensterreeksen; en luifels.

In 1933 kreeg het kantoor aan de noordwestzijde een uitbreiding. In 1950 werd het kantoor verbouwd tot een tweede dienstwoning en de draaitransformatorruimte uit 1928 tot garage.

In de loop der tijd werden verschillende bijgebouwen rond de centrale opgetrokken. Langs de toegangsweg vanaf de Pater Weynterlaan verrees een tijdelijke loods uit 1920; een garage; en een stenen hoogspanningsgebouwtje uit 1930. In 1931 werd een dam aangelegd ter plaatse van de sloot aan de zuidoostzijde van het perceel. Van ca. 1930 tot na 1967 stond ten noordwesten van de centrale een houten schuur. Ten noordoosten van de centrale werden in 1958-1962 drie 50 kV transformatorboxen en een laadstroomcompensatie-spoelbox gebouwd. Aan de zuidwestzijde van het perceel verrees een autoherstelwerkplaats uit 1963 en een telefoonautomatengebouw uit 1967. Tot slot volgde in 1980 de bouw van een houten schuurtje ten noordwesten van de centrale, behorende bij de dienstwoning.

Situering

De elektriciteitscentrale bevindt zich op circa 800 m ten zuiden van de Naarden Vesting, tussen de spoorlijn Amsterdam - Hilversum en de verbindingsweg Naarden Vesting - Bussum. De centrale is omgeven door een woonwijk die in de eerste helft van de twintigste eeuw is aangelegd. Het pand staat op een ruim perceel tussen de Prins Willem van Oranjelaan, Graaf Janlaan en Pater Wijnterlaan.

Het perceel is ontsloten aan de Prins Willem van Oranjelaan en aan de Pater Wijnterlaan. Aan beide zijden leidt een verharde oprijlaan naar de elektriciteitscentrale midden op het perceel. Rond de centrale staan diverse bijgebouwen en transformatorgebouwen. Het erf is grotendeels bestraat. Tegen de noordwestzijde van de centrale zijn twee tuinen, behorende bij de (dienst)woningen. Het noordwestelijke deel van het perceel is groen ingevuld met struiken en bomen. Hekwerken, hagen en schuttingen scheiden het erf af. Aan de Prins Willem van Oranjelaan resteren twee lage bakstenen pijlers van een oudere erfafscheiding.

Beschrijving

Exterieur

De elektriciteitscentrale bestaat uit meerdere bouwdelen van verschillende ouderdom. Aan de noordwestzijde is een tweelaags bouwdeel onder een zadeldak uit 1899 met tegen de noordwestgevel een eenlaagse aanbouw uit 1933. In het midden is een breder, tweelaags bouwdeel uit 1899-1913 met gedeeltelijk een platdak en gedeeltelijk een zadeldak. Tegen de noordwestgevel van dit middelste bouwdeel staat een eenlaagse aanbouw uit 1928. Aan de zuidoostzijde is een tweelaags bouwdeel uit 1931 onder een plat dak.

Het gevels van het noordwestelijke bouwdeel uit 1899 zijn opgetrokken in rode, machinale bakstenen in kruisverband. De uitkragende plint is afgesloten met profielstenen en bevat ventilatie-openingen. De gevels zijn voorzien van twee spekbanden van donkergroen geglazuurde bakstenen. De geveltop aan de zuidwest- en noordoostzijde is bekleed met witgeschilderde, verticale delen. Boven de gevelopeningen is een steens ontlastingsboog; de boogvelden zijn gevuld met siermetselwerk of gepleisterd. De meeste ruiten zijn in de loop der tijd vervangen. De kozijnen zijn wit geschilderd; de deuren en ramen donkergroen.

In de noordwestgevel (voorgevel) bevindt zich een ingang met een enkele deur onder een bovenlicht. De luifel boven de ingang vormt één geheel met het platdak van de aanbouw uit 1933. Op de verdieping bevinden zich twee balkoningangen (aangepast in 1933) met een enkele deur met ruit en een ongedeelde bovenraam. Aan de westzijde is een venster (uit 1933) met een ongedeelde onder- en bovenraam.

De zuidwestgevel (rechter zijgevel) heeft op de begane grond drie vensters. Het zuidelijke venster heeft lekdorpeltegels, draairamen en een drieruits bovenraam. Het middelste venster (toegevoegd tussen 1899 en 1933) heeft één onderraam en een dichtgezet bovenraam. Het westelijke, brede venster uit 1933 heeft twee gekoppelde ramen met elk een tweeruits bovenraam. Op de verdieping zijn drie vensters gesitueerd met een ongedeelde onder- en bovenraam. De geveltop bevat één venster met een ongedeelde raam.

In de noordoostgevel (linker zijgevel) bevinden zich vier gevelopeningen. Het noordelijke, kleine venster heeft een ongedeelde raam onder een halfsteens rollaag. Daarnaast is een breed venster. Daarnaast is een ingang met een dubbele deur onder een bovenlicht. Het oostelijke venster heeft een onder- en bovenraam. Op de verdieping zijn aan de noordzijde twee vensters met een vierruits raam boven elkaar gesitueerd. Midden in de gevel is een groot venster met draairamen, zijlichten en drie bovenlichten. Het oostelijke venster is toegevoegd tussen 1899 en

1933. De geveltop bevat één venster met een ongedeeld raam. Het zadeldak ligt met de nok evenwijdig aan de noordwestgevel. Het dak met windveren is gedekt met rode tuiles du nord. Op de westhoek staat een schoorsteen. Op het noordwestelijke dakvlak bevindt zich een dakkapel onder een zadeldakje met windveren. De geveltop is bekleed met witgeschilderde, verticale delen. De twee vensters bevatten draairamen.

De aanbouw uit 1933 is opgetrokken in rode, machinale bakstenen in kruisverband. De gevels hebben eenzelfde plint en donkergroene spekbands als het bouwdeel uit 1899. Ook de kleurstelling van het schilderwerk is gelijk. In de plint zijn kleine ventilatie-openingen onder een halfsteens rollaag aanwezig.

In de noordwestgevel (voorgevel) bevindt zich een ingang met een enkele deur onder een tweeruits bovenlicht. Westelijk ervan is een venster met draairamen en een drieruits bovenlicht.

De zuidwestgevel (rechter zijgevel) bevat een venster met twee gekoppelde ramen met elk een tweeruits bovenraam.

In de noordoostgevel (linker zijgevel) is één venster gesitueerd. Het platdak heeft een klein overstek. Het spijlenhekwerk rond het balkon is wit geschilderd.

Het gevels van het middelste bouwdeel uit 1899-1913 zijn opgetrokken in rode, machinale bakstenen in kruisverband. Het schilderwerk van de deuren en ramen is groen van kleur.

De noordwestgevel (voorzijde) van het plat afgedekte, noordwestelijke gedeelte heeft aan de westzijde een ingang uit 1980 met een enkele deur. Rond de ingang is afwijkend metselwerk en een ontlastingsboog van een oudere, grotendeels dichtgemetselde ingang. Aan de noordzijde is op de verdieping één gevelopening. Onder de dakrand zijn vier dichtgemetselde, segmentboogvormige vensters gesitueerd met een bakstenen lekdorpel en een dubbele ontlastingsboog. De noordwestgevel van het zuidoostelijke gedeelte met zadeldak heeft twee gevelopeningen en een met houten delen dichtgezette strook.

De noordoostgevel (linker zijgevel) uit 1913 is in de loop der jaren meermaals aangepast. Een brede penant deelt de gevel in twee delen, corresponderend met het platdak en het zadeldak. Het noordelijke geveldeel bevat op de begane grond een segmentboogvormige ingang met een dubbele deur met ruit onder een driedubbele ontlastingsboog. Oostelijk ervan is een venster uit 1932 met een bakstenen lekdorpel, een zesruits raam en een afsluitende halfsteens rollaag. Op de verdieping is een segmentboogvormig venster met een bakstenen lekdorpel en een zesruits raam onder een driedubbele ontlastingsboog. Oostelijk ervan is eenzelfde venster als op de begane grond. De oostelijke, hogere puntgevel heeft op de begane grond één smalle en twee brede ingangen uit 1964 met resp. een enkele en een dubbele deur onder een latei. Boven de middelste ingang is een ventilatie-opening onder een latei. Op de verdieping is een nooduitgang van meer datum met een enkele deur. Hier is tegen de gevel een brandtrap aanwezig. Boven de nooduitgang is een ijzeren hijsbalk en een venster uit 1921 met een bakstenen lekdorpel, vierruits raam en afsluitende halfsteens rollaag. Oostelijk van de nooduitgang zijn twee vergelijkbare vensters uit 1921 boven elkaar geplaatst. De in 1921 opgemetselde geveltop bevat één gevelanker.

De zuidwestgevel (rechter zijgevel) uit uiterlijk 1913 is in de loop der jaren meermaals aangepast en bevat meerdere dichtgemetselde gevelopeningen. Het westelijke geveldeel onder het platdak is blind en heeft op de begane grond twee gevelankers. De zuidelijke puntgevel onder het zadeldak heeft op de begane grond één ingang uit 1980 met een dubbele deur onder een latei. In de geveltop bevinden zich twee vensters met een lekdorpel, een meerruits raam en een latei. Zowel het platdak als het zadeldak heeft een bitumineuze dakbedekking.

De aanbouw uit 1928 is opgetrokken in rode, machinale bakstenen in halfsteensverband. De gevels zijn beëindigd met een fries van siermetselwerk, bestaande uit uitstekende koppen en staand metselwerk. Het schilderwerk van de deuren en ramen is groen van kleur.

De noordwestgevel (voorgevel) heeft twee garagedeuren (uit 1950 of daarna).

De zuidwestgevel (rechter zijgevel) is blind.

De noordoostgevel (linker zijgevel) heeft aan de noordzijde een ingang met een enkele deur onder een steens rollaag. Oostelijk ervan bevat de plint twee ventilatieopeningen. Erboven zijn twee kleine vensters gesitueerd met een bakstenen lekdorpel, een vierruits raam en een afsluitende steens rollaag. Het schilddak met overstek heeft een zeer flauwe dakhelling. Het heeft een bitumineuze dakbedekking.

De gevels van het zuidoostelijke bouwdeel uit 1931 zijn opgetrokken in rode, machinale bakstenen in kruisverband. De plint van donkerdere, bruine bakstenen is afgesloten met een halfsteens rollaag. De gevels zijn voorzien van hoeklisenen, die ruim onder de dakrand eindigen. De vensters hebben onder een lekdorpel en aan de bovenzijde -net als de ingangen- een steens rollaag. Het schilderwerk van de deuren en ramen is groen van kleur.

De zuidoostgevel (achtergevel) heeft een nagenoeg symmetrische indeling. In het midden op de begane grond is een brede en hoge ingang met een samengestelde deur, die wordt geflankeerd door twee penanten waarboven een luifel. Oostelijk van de ingang bevindt zich een tweeruits venster; westelijk een ingang met een enkele deur en een ventilatieopening met een bakstenen lekdorpel en een schoepenrooster (beide toegevoegd na 1931). Aan weerszijden is een ingang met een dubbele deur met ruiten tussen twee lage penanten; drieruits zijlichten; en drie bovenlichten, waarvan de middelste drieruits, onder één doorlopende, ondiepe luifel. Op de verdieping is een strook met negen vensters onder één doorlopende, ondiepe luifel. Eén venster is (na 1931) dichtgemetseld; de andere zijn gevuld met één negenruits raam of met een zesruits onderraam en een drieruits uitzetraam. De noordoostgevel (linker zijgevel) heeft een nagenoeg symmetrische indeling. Op de begane grond zijn zes ingangen met een wit geschilderde deur tussen penanten onder één doorlopende luifel. Aan de westzijde ervan is een ingang met een enkele deur onder een ondiepe luifel. Aan de oostzijde zijn twee kleine vensters gesitueerd. Op de verdieping is een strook met tien negenruits ramen onder één doorlopende, ondiepe luifel.

De zuidwestgevel (rechter zijgevel) heeft eenzelfde indeling als de noordoostgevel, zij het gespiegeld. Onder het meest zuidelijke verdiepingsvenster is een hijsluik (toegevoegd na 1931).

Het platdak heeft aan de noordoost- en zuidwestzijde een overstek. Het heeft een bitumineuze dakbedekking. Op het dak is een lichtstraat aanwezig.

Interieur

Het interieur is niet bezocht. De verwachting is dat het interieur in de loop der tijd wijzigingen heeft ondergaan. Mogelijk resteren delen van de historische indeling, constructies en interieurafwerking uit de opeenvolgende bouwfases, evenals elementen van de historische installaties.

Waardestelling

De elektriciteitscentrale is van algemeen belang voor de gemeente Gooise Meren vanwege haar cultuurhistorische, architectuurhistorische, stedenbouwkundige waarden, gaafheid en zeldzaamheid. Deze waarden zijn gelegen in:

- De elektriciteitscentrale als bijzondere uitdrukking van de sociaal-economische ontwikkelingen in de gemeente, namelijk die van de elektriciteitsvoorziening;
- De elektriciteitscentrale als bijzondere uitdrukking van de technische en

typologische ontwikkelingen in de elektriciteitsopwekking, namelijk eerst als elektriciteitscentrale en daarna als relatief vroeg 50 kV schakelstation, hetgeen zich weerspiegelt in de vele bouwfases waarin het huidige pand tot stand is gekomen;

- De elektriciteitscentrale als voorbeeld van het oeuvre van architect Marius A. Poel;
- De esthetische kwaliteiten en de zorgvuldige vormgeving en materialisering van de elektriciteitscentrale, met een gedeelte uit 1899 in een sobere, eclectische architectuurstijl en een bouwdeel uit 1931 in een zakelijk-expressionistische stijl;
- De elektriciteitscentrale als bijzondere uitdrukking van de historisch-ruimtelijke ontwikkeling van Naarden, namelijk als onderdeel van de woonwijk Koningin Wilhelminapark die in dezelfde periode werd aangelegd buiten de Verboden Kringen;
- De gaafheid en herkenbaarheid van de architectuur, van de materie, van de historische functie, van de accumulatie van bouw- en gebruiksfasen en van de situering in een woonwijk uit dezelfde periode;
- De zeldzaamheid in typologisch opzicht.

Bronnen

- Bezichtiging vanaf de openbare weg op 13 september 2023 door J. Clarijs.
- Bouwdossiers 1911020, 1913025, 1916012, 1920013, 1921006, 1924040, 1928041, 1930066, 1931072, 1932052, 1933006, 1943023, 1950074, 1958007, 1960108, 1962110, 1963098, 1964009, 1964019, 1967025, 1968088, 1980051, 1980093 uit 1911-1980, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen.
- Hulpkaarten en veldwerken uit 1899-heden van het Kadaster.
- Archiefstukken betreffende de concessie voor de aanleg en levering van elektriciteit door Technisch-bureau Geveke & Co 1897-1914, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen, toegang SSAN016 Archieven van de gemeente Naarden 1811-1941 inv.nrs. 701 en 701.1.
- Fotoalbum uit 1899 van de HEM-electriciteitscentrale door opzichter E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen.
- Luchtfoto's uit april 2022, gemeente Gooise Meren
- 'Zestig jaar geleden ging in Naarden de eerste elektrische lamp branden', in: *De Bussumsche Courant* 26-09-1959, p.5.
- F.W.J. Straakenbroek e.a. *Een halve eeuw PEN 1917-1967. Vijftig jaar elektriciteit in Noord-Holland*, Wormerveer 1967.
- F. Beukenkamp, 'De elektrificatie van het Gooi', in: *Penmerk. Bedrijfsblad voor het Provinciaal Electriciteitsbedrijf van Noord-Holland*, mei 1992, p.18-20.
- A.N. Hesselmans, 'Electriciteit', in: M.S.C. Bakker e.a. *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel III Textiel. Gas, licht en elektriciteit. Bouw*, Zutphen 1993, p.134-161.
- D. Dekema, 'Honderd jaar elektriciteit in Naarden', in: *De Omroeper* 12 (1999) 4, p.121-129.
- N. Verhagen, 'De Hollandsche Electriciteits Maatschappij-centrale aan de prins Willem van Oranjelaan', in: *Bussums Historisch Tijdschrift* 38 (2022) 3, p.22-25.
- www.topotijdreis.nl

Opmerking

De beschrijving is opgesteld op basis van bouwtekeningen, archieffoto's, luchtfoto's en hetgeen zichtbaar is vanaf de openbare weg. De beschrijving is daardoor niet geheel volledig.

Afbeeldingen

Luchtfoto vanuit het noorden gezien, gemeente Gooise Meren april 2022

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **11** van **23**

Luchtfoto vanuit het oosten gezien, gemeente Gooise Meren april 2022

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **12** van **23**

Luchtfoto vanuit het zuiden gezien, gemeente Gooise Meren april 2022

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **13** van **23**

Luchtfoto vanuit het westen gezien, gemeente Gooise Meren april 2022

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **14** van **23**

**Noordwest- en zuidwestzijde, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith,
Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen**

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **15** van **23**

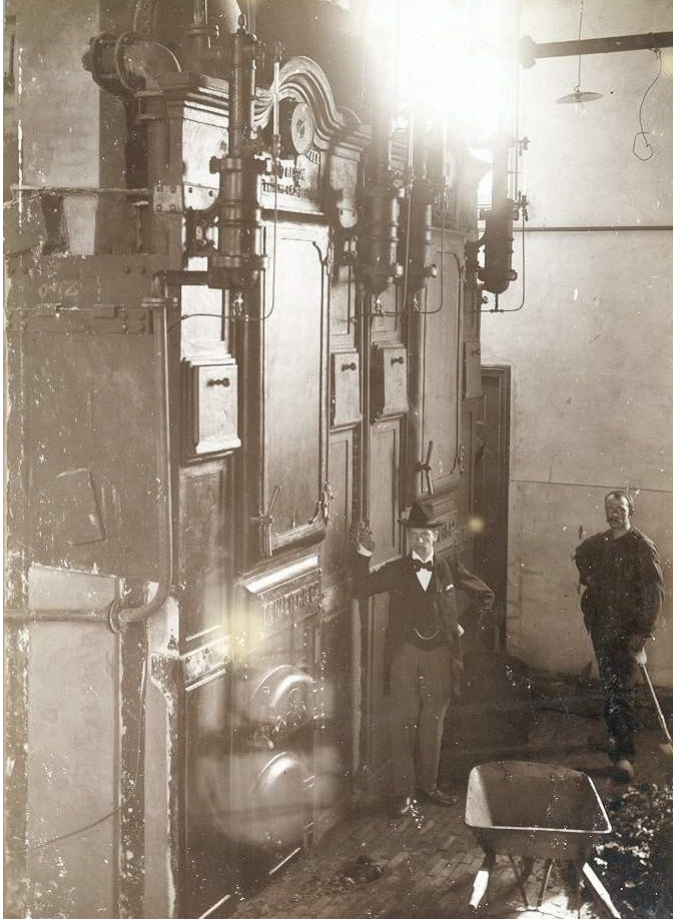
Noordoostzijde, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina **16** van **23**

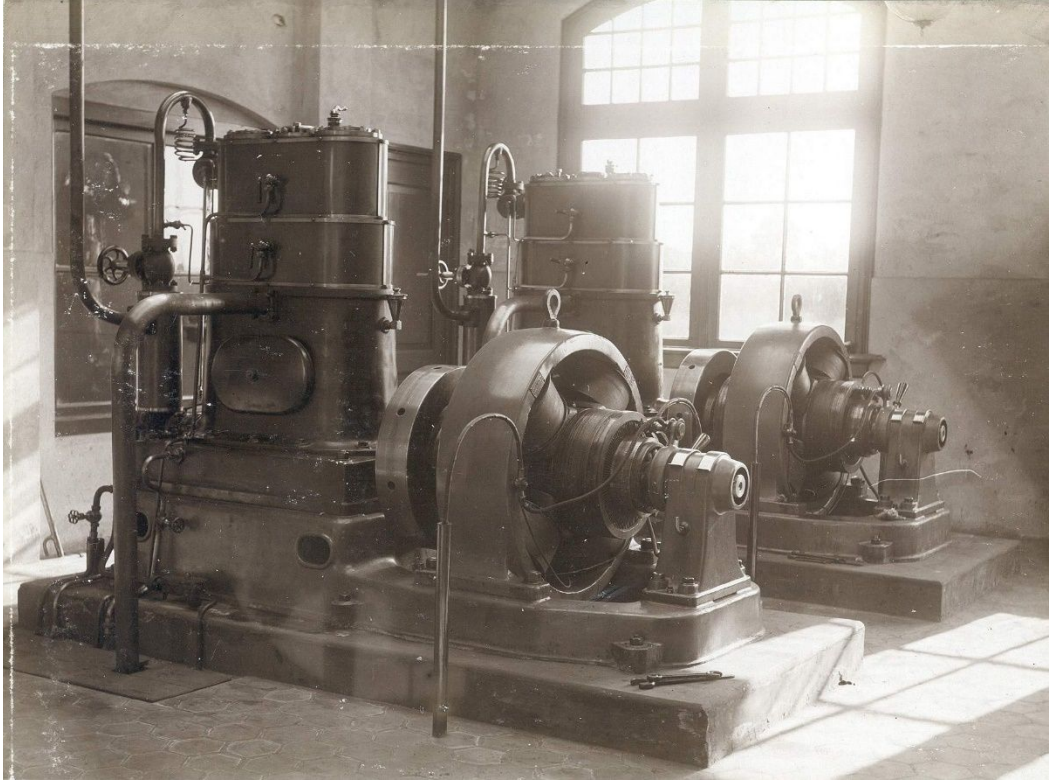
Waterpijpketels, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Gemeente Gooise Meren

Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

Pagina 17 van 23

Dynamo's, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Gemeente Gooise Meren

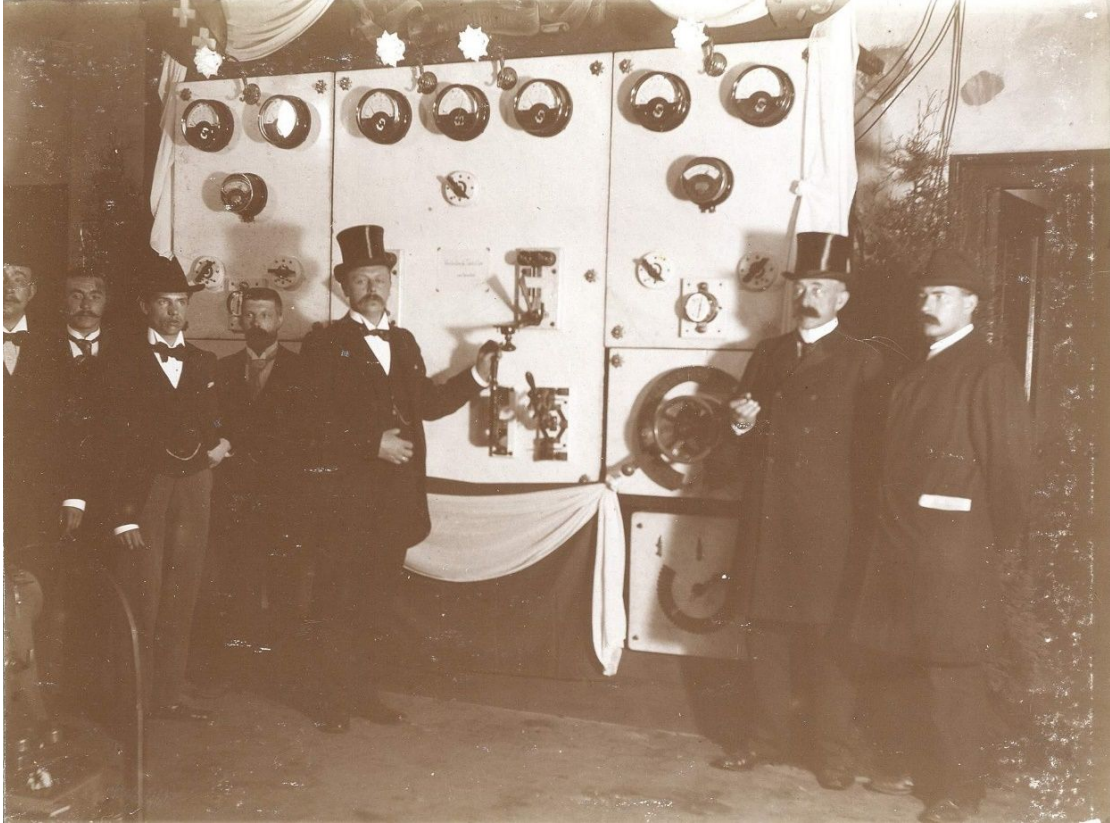
Monumentnummer N-A005

Ons kenmerk 695646

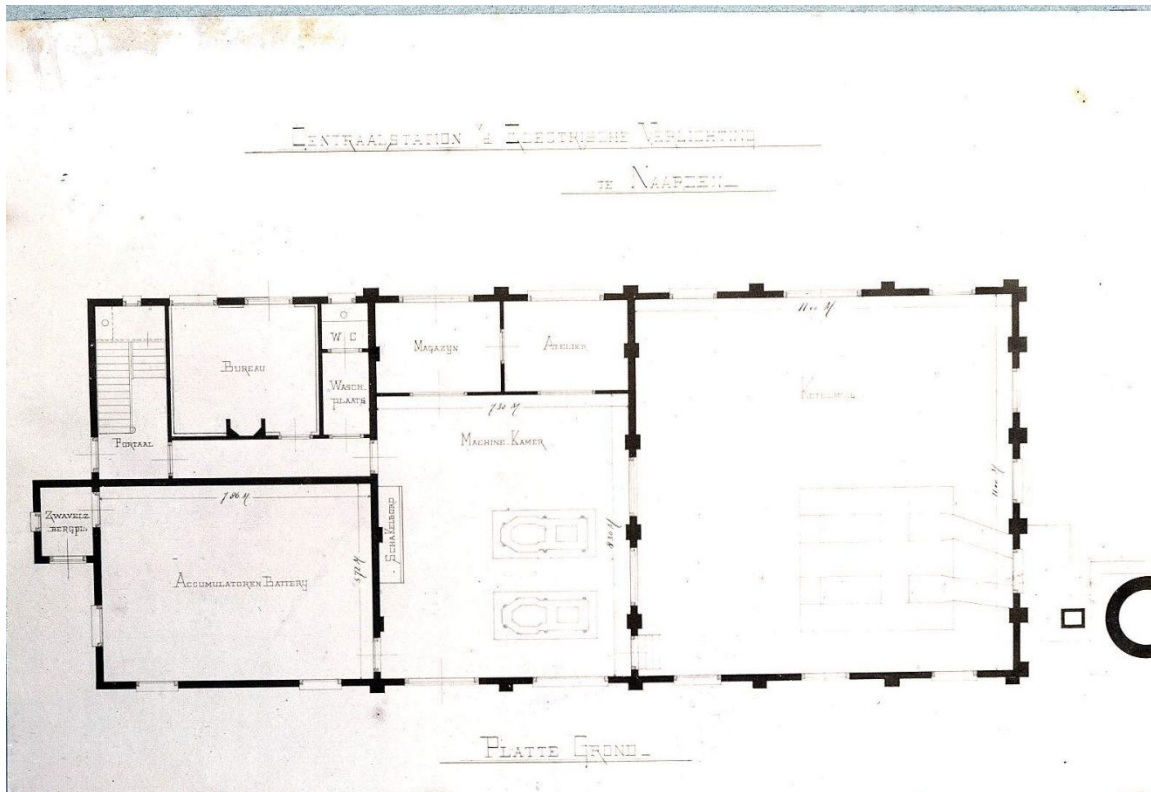
Pagina **18** van **23**

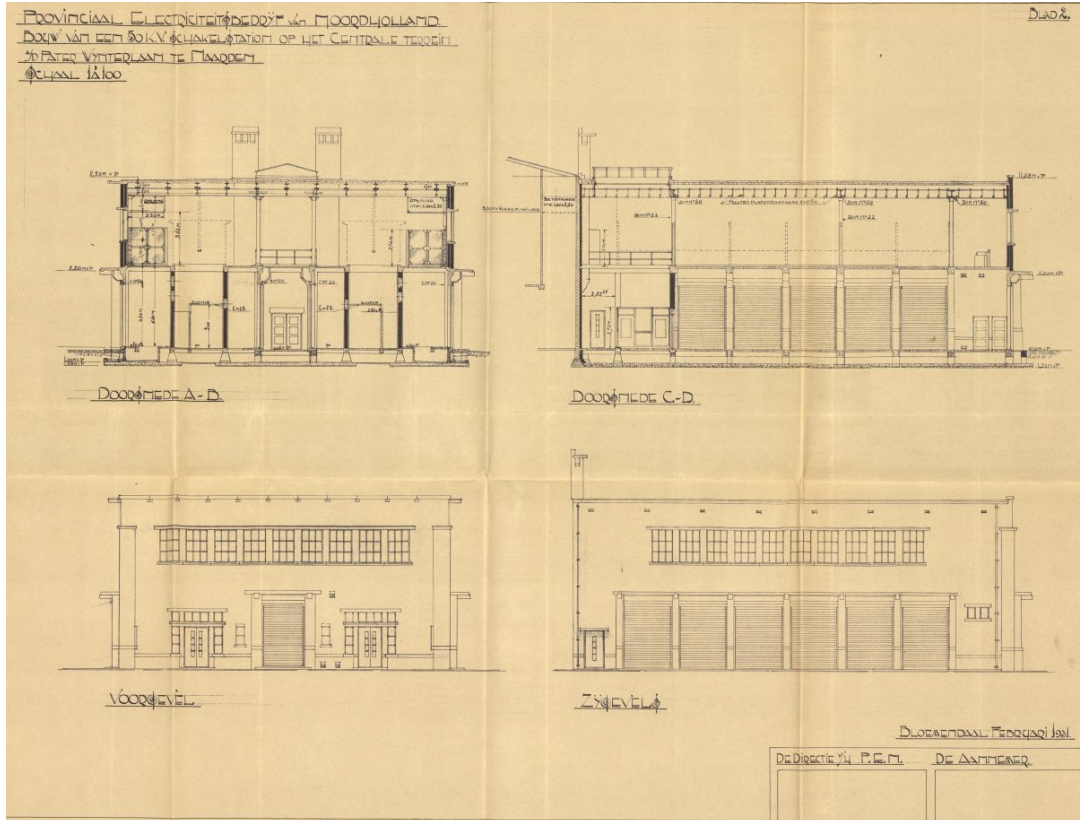
Accumulatoren, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Schakelbord tijdens de feestelijke opening, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Indeling begane grond, Fotoalbum uit 1899 door E.P.J. Smith, Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

Bouwtekening uit 1931, Bouwdossier 1931072 Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen

